

УПОВНОВАЖЕНИЙ

Верховної Ради України з прав людини

вул. Інститутська, 21/8, м. Київ, 01008 E-mail: hotline@ombudsman.gov.ua тел. (044) 298 7033

**Миколаївська обласна
військова адміністрація**

**Міністерство охорони
здоров'я України (до відома)**

**Національна служба
здоров'я України (до відома)**

ПОДАННЯ

Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини
(згідно з частиною третьою статті 15 Закону України
«Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини»)

Згідно зі статтею 101 Конституції України Уповноважений Верховної Ради України з прав людини (далі – Уповноважений) здійснює парламентський контроль за додержанням конституційних прав і свобод людини і громадянина.

На підставі статей 1, 19¹ Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини», під час виконання функцій національного превентивного механізму (далі – НПМ) відповідно до Факультативного протоколу до Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання, працівниками Секретаріату Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини виявлено порушення прав людини у діяльності комунального некомерційного підприємства «Миколаївський обласний центр психічного здоров'я» Миколаївської обласної ради (далі – лікарня, заклад).

Статтею 49 Конституції України визначено, що держава створює умови для ефективного і доступного для всіх громадян медичного обслуговування.

Статтею 6 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» визначено, що кожний громадянин України має право на охорону здоров'я, що передбачає медичний догляд, який є необхідним для підтримання здоров'я людини.

Статтею 5 Загальної декларації прав людини, статтею 3 Декларації про захист усіх осіб від катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що

принижують гідність, видів поводження і покарання, статтею 7 Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, статтею 2 Конвенції проти катувань та інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання, статтею 28 Конституції України визначено, що ніхто не повинен зазнавати катування або жорстокого, нелюдського або такого, що принижує його гідність, поводження чи покарання.

Передбачено, що жодні виключні обставини, якими б вони не були, стан війни чи загроза війни, внутрішня політична нестабільність чи будь-який інший надзвичайний стан не можуть бути виправданням катувань чи інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження і покарання.

Усупереч наведеним вимогам законодавства під час відвідування лікарні 20.08.2026 в межах реалізації функцій НПМ виявлені факти порушення прав людини, що потребують вжиття невідкладних заходів реагування щодо усунення виявлених недоліків, причин та умов, що їм сприяють, притягнення винних осіб до відповідальності.

Зокрема, у закладі відсутнє спеціально обладнане приміщення для проведення заходів фізичного обмеження та (або) ізоляції пацієнтів. Відповідно до статті 8 Закону України «Про психіатричну допомогу» такі заходи застосовуються лише за призначенням та під постійним контролем лікаря-психіатра або іншого визначеного медичного працівника і лише у випадках, коли всіма іншими законними заходами неможливо запобігти діям особи, що становлять безпосередню небезпеку для неї або інших осіб. Детальний порядок застосування таких заходів визначено Правилами застосування фізичного обмеження та (або) ізоляції при наданні психіатричної допомоги особам, які страждають на психічні розлади, затвердженими наказом Міністерства охорони здоров'я України (далі – МОЗ) від 24.03.2016 № 240.

Відсутність належно обладнаного приміщення для проведення таких заходів ускладнює забезпечення приватності пацієнта, його безпеки, постійного медичного спостереження та належного документування кожного випадку застосування обмежувальних заходів. З огляду на те, що фізичне обмеження та ізоляція істотно обмежують фізичну свободу людини, їх проведення у неналежних умовах створює ризики приниження людської гідності, заподіяння фізичної або психологічної шкоди та свавільного застосування таких заходів.

Крім того, при вивченні штатного розпису закладу виявлено наявність значної кількості вакантних посад. Загальна кількість вакантних посад становить 70,25 штатних одиниць, з яких 29,25 – лікарські посади, 35,75 – посади середнього медичного персоналу, 12,25 – молодшого медичного персоналу та 22,25 – інші посади, зокрема окремих фахівців, необхідних для забезпечення комплексної психіатричної та реабілітаційної допомоги. Такий кадровий дефіцит обмежує можливості своєчасного проведення діагностики, лікувальних і реабілітаційних заходів та повноцінної реалізації мультидисциплінарного підходу.

Відповідно до статті 4 Закону України «Про психіатричну допомогу» психіатрична допомога має надаватися на основі принципів законності,

гуманності, додержання прав людини і громадянина, доступності, а також відповідно до сучасного рівня наукових знань, із необхідністю та достатністю заходів лікування, медичної, психологічної та соціальної реабілітації. Водночас відповідно до пункту 42 розділу III Стандартів Європейського комітету з питань запобігання катуванням чи нелюдському або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню (далі – ЄКЗК) кадрові ресурси психіатричних закладів мають бути достатніми за кількістю та категоріями працівників, їхнім досвідом і рівнем підготовки.

У закладі відсутнє захисне укриття, здатне забезпечити належний рівень захисту пацієнтів і працівників у разі виникнення надзвичайної ситуації, пов'язаної з воєнними діями, зокрема під час сигналу «Повітряна тривога». Така ситуація створює реальні ризики для життя та здоров'я осіб, які перебувають у закладі, особливо з огляду на те, що значна частина пацієнтів через стан здоров'я, психічні розлади, порушення мобільності, похилий вік або інші обставини може потребувати сторонньої допомоги під час евакуації та переміщення до безпечного місця.

При конфіденційному спілкуванні медичні працівники повідомляли про недостатню забезпеченість закладу лікарськими засобами. Відповідно до статті 6 Закону України «Основи законодавства України про охорону здоров'я» кожен громадянин має право на кваліфіковану медичну та реабілітаційну допомогу, а також доступ до необхідних лікарських засобів і медичних виробів. Статтею 5 Закону України «Про психіатричну допомогу» передбачено державні гарантії безоплатного надання медичної допомоги особам, які страждають на психічні розлади, та забезпечення їх лікарськими засобами у встановленому законодавством порядку. Недостатня забезпеченість лікарськими засобами може призводити до відтермінування призначеного лікування, переривання терапії або неможливості своєчасного проведення необхідних лікувальних заходів.

Під час відвідування також виявлено лікарський засіб із завершеним терміном придатності, який знаходився у маніпуляційному кабінеті. Зазначене не відповідає вимогам Правил зберігання та проведення контролю якості лікарських засобів у закладах охорони здоров'я, затверджених наказом МОЗ від 16.12.2003 № 584, та свідчить про неналежний внутрішній контроль за обігом лікарських засобів і несвоєчасне вилучення непридатних до застосування препаратів. Наявність такого лікарського засобу створює ризик його помилкового застосування та може негативно вплинути на безпеку пацієнта.

Крім того, у лікарні відсутнє належним чином облаштоване приміщення для тимчасового зберігання медичних відходів. Фактичне зберігання медичних відходів у гаражному приміщенні на території закладу не забезпечує належної організації поводження з такими відходами та не відповідає вимогам, затвердженим наказом МОЗ від 31.10.2024 № 1827 «Про затвердження Державних санітарних норм та правил «Порядок управління медичними відходами, у тому числі вимоги щодо безпечності для здоров'я людини під час утворення, збирання, зберігання, перевезення, оброблення таких відходів».

У частині відділень незабезпечено належних умов для вільного та безпечного пересування маломобільних пацієнтів. Виявлено архітектурні бар'єри, зокрема високі сходи та пороги, за відсутності пандусів, підйомників та інших технічних засобів доступності. Такі умови суттєво ускладнюють або унеможливають самостійне пересування осіб з обмеженою мобільністю, створюють додатковий ризик травмування та не відповідають принципам безбар'єрності та інклюзивності середовища. Зазначене не узгоджується з вимогами ДБН В.2.2-10:2022 «Заклади охорони здоров'я. Основні положення» (далі – ДБН В.2.2-10:2022).

У відділеннях закладу також використовуються ліжка з панцерними сітками. Застосування таких ліжок не відповідає сучасним підходам до забезпечення гідних умов перебування пацієнтів психіатричних закладів. ЄКЗК наголошує на необхідності подальшого зменшення кількості ліжок із сітками у психіатричних закладах. Крім того, Правила застосування фізичного обмеження та (або) ізоляції, затверджені наказом МОЗ від 24.03.2016 № 240, прямо не передбачають застосування фізичного обмеження з використанням ліжка з панцерною сіткою. Наявність таких ліжок формує інституційне середовище, яке може сприйматися як каральне та не відповідає принципам гуманності, поваги до людської гідності й сучасним підходам до психіатричної допомоги.

У деяких відділеннях у палатах пацієнтів відсутні двері, внаслідок чого не забезпечується належне відокремлення палат від коридорного простору та інших приміщень, а також обмежується можливість пацієнтів усамотнитися та створити власний особистий простір. Відсутність дверей не забезпечує належного рівня приватності під час відпочинку, сну, переодягання, проведення гігієнічних процедур та інших повсякденних дій і створює можливість постійного візуального спостереження за пацієнтами без об'єктивної необхідності.

Такі умови не відповідають статтям 4 та 25 Закону України «Про психіатричну допомогу», якими гарантовано гуманність, додержання прав людини, поважливе і гуманне ставлення до пацієнта, що виключає приниження його честі та гідності, а також право на отримання психіатричної допомоги у найменш обмежених відповідно до психічного стану умовах. Крім того, вимоги ДБН В.2.2-10:2022 та пункту 34 розділу III Стандартів ЄКЗК спрямовані на створення позитивного терапевтичного середовища, достатнього особистого простору та умов, які забезпечують приватність пацієнтів, а їх недотримання створює ризики порушення права пацієнтів на повагу до їхньої гідності, приватного життя та належні умови перебування під час отримання психіатричної допомоги.

Не відповідають належним вимогам і умови облаштування окремих палат, у яких відсутні приліжкові тумби, стільці та шафи для зберігання особистих речей пацієнтів. Відповідно до пункту 8.3.2.7 ДБН В.2.2-10:2022 у палаті має бути передбачена зона пацієнта, яка включає, зокрема, ліжко, приліжкові меблі та інше обладнання, призначене для його користування. Недостатнє оснащення палат обмежує можливість пацієнтів належним чином зберігати особисті речі,

організовувати власний простір і користуватися необхідними предметами повсякденного вжитку.

Водночас у ванних кімнатах та санітарних вузлах відсутні двері та шторки, які забезпечували б можливість усамітнення під час проведення санітарно-гігієнічних процедур. Це фактично позбавляє пацієнтів належного рівня приватності під час користування душовими та санітарними приміщеннями та може створювати відчуття незахищеності, дискомфорту і приниження гідності. Крім того, недостатня кількість протиковзких килимків у ванних кімнатах підвищує ризик падіння та травмування пацієнтів, особливо осіб із порушеннями координації рухів, зниженою мобільністю або ослабленим фізичним станом.

Також у відділеннях лікарні, у доступних для пацієнтів місцях, відсутні інформаційні стенди або інші інформаційні матеріали з актуальною та доступною для ознайомлення інформацією про права пацієнтів, порядок їх реалізації, а також контактними даними посадових осіб, відповідальних за приймання та розгляд звернень і скарг. Відповідно до статті 40 Конституції України кожному гарантується право направляти індивідуальні чи колективні письмові звернення або особисто звертатися до відповідних органів та посадових і службових осіб.

Відсутність доступної інформації про права пацієнтів, порядок подання звернень і скарг та контакти відповідних органів і посадових осіб істотно ускладнює можливість осіб, які перебувають у закладі, своєчасно реалізувати право на звернення та захист своїх прав у разі їх порушення.

З урахуванням викладеного, виявлені під час відвідування недоліки мають системний характер та стосуються кадрового, матеріально-технічного, організаційного і правозахисного забезпечення діяльності закладу. Їх сукупність створює ризики неналежного забезпечення прав пацієнтів на доступну та якісну психіатричну допомогу, повагу до людської гідності, приватність, фізичну недоторканність, безпечні та належні умови перебування, а також ефективне користування механізмами захисту своїх прав.

На підставі викладеного, з метою усунення виявлених порушень прав і свобод людини і громадянина, а також беручи до уваги те, що:

відповідно до статті 22 Закону України «Про місцеві державні адміністрації» Миколаївська обласна військова адміністрація реалізує державну політику в галузі охорони здоров'я та організовує роботу медичних закладів по наданню допомоги населенню;

керуючись статтею 101 Конституції України, статтями 13, 15, 22 Закону України «Про Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини»,

ВИМАГАЮ:

1. Розглянути подання та вжити заходів, спрямованих на усунення виявлених порушень прав людини та недопущення катувань, інших жорстоких, нелюдських або таких, що принижують гідність, видів поводження та покарання

у діяльності комунального некомерційного підприємства «Миколаївський обласний центр психічного здоров'я» Миколаївської обласної ради;

2. У спосіб, передбачений чинним законодавством, вжити заходів щодо притягнення винних осіб до встановленої законом відповідальності та про результати розгляду подання у місячний строк повідомити Уповноваженого, додавши на підтвердження відповідну інформацію та копії документів.

Звертаю увагу, що відповідно до статті 188⁴⁰ Кодексу України про адміністративні правопорушення невиконання законних вимог Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини тягне за собою відповідальність згідно з чинним законодавством.

Додаток: звіт про результати відвідування комунального некомерційного підприємства «Миколаївський обласний центр психічного здоров'я» Миколаївської обласної ради на 19 арк.

**Уповноважений Верховної Ради
України з прав людини**

Дмитро ЛУБІНЕЦЬ

Любченко Наталія 050 967 9551

